

БРОДИ

Львівська область

КЛЮЧОВІ ОБ'ЄКТИ

- 1) Бродівський замок;
- 2) руїни Великої бродівської синагоги;
- 3) Бродівський історико-краєзнавчий музей;
- 4) Бродівська гімназія;
- 5) ансамбль вулиці Золотої.

ОПИС КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Броди – місто на сході Львівської області, на перетині давніх українських земель – Галичини, Волині й Поділля – й на стику чотирьох областей України. Перша писемна згадка – від 1084 року. Броди пройшли шлях розвитку від охоронного пункту бродів-переправ (чим завдячує своєю назвою) й до ренесансного «ідеального міста-фортеці» (XVII-XVIII ст.), згодом – «вільного торгового міста» на межі Австрійської та Російської імперій (1779-1880) і – до невеликого міста з населенням 24 тис. осіб. Місто включене до Списку історичних населених місць України. Збережена планувальна система ідеального міста-фортеці XVII ст., є чимало об'єктів культурної спадщини XVII – поч. XX ст. До Державного реєстру пам'яток архітектури національного значення включено 3 об'єкти: Бродівський замок, Велику синагогу й церкву св. Юрія. До Списку пам'яток архітектури місцевого значення – 29 будівель. Цікавими є архітектурні ансамблі вул. Золотої, Стуса, Коцюбинського, майдану Свободи. У місті є пам'ятки: 6 – історії, 4 – монументального мистецтва та 2 – археології.

ОБ'ЄКТИ СПІЛЬНОЇ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНОЇ ТА БАГАТОКУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Замок.
Синагога.
Колишній костел (нині – церква Воздвиження Чесного Хреста).
Християнський некрополь.
Новий єврейський цвинтар.
Будівля гімназії.

ПОРАДИ ТУРИСТАМ

Бродівський історико-краєзнавчий музей: м. Броди, майдан Свободи, 5. Тел.: +38 (03266) 4-21-13.
www.brodyhistory.org.ua.

Броди популярні у світі як батьківщина відомого австрійського письменника Йозефа Рота (1894-1939). Тут він народився, навчався, а згодом описав місто у своїх творах. Тому місто цікаве іноземним туристам, зокрема будівля гімназії, де навчався письменник, Велика синагога, вулиця Золота, єврейський цвинтар. Серед туристів також популярні: Бродівська фортеця; Історико-краєзнавчий музей (<https://www.brodyhistory.org.ua/istoryko-krayeznavchyy-muzey/>), у якому можна отримати необхідні поради, замовити екскурсію містом (оглядову, тематичну).

У центрі Бродів (пл. Ринок, майдані Свободи та біля входу в музей) і на автостанції розміщені інформаційні стенди про історичну спадщину, також зображена карта-схема середмістя з позначеними на ній культурними пам'ятками. У середмісті розміщено вказівники, а на пам'ятках є інформаційні таблички з назвами об'єктів (укр. й англ. мовами) та qr-кодами, за допомогою яких можна отримати більше інформації про ту чи іншу пам'ятку.

ЩО ПОЧИТАТИ ПРО МІСЦЕВІСТЬ ТА ПАМ'ЯТКИ

Kuzmany Bőrries. Brody. Eine galizische Grenzstadt im langen 19. Jahrhundert. Wien-Köln-Weimar: Böhlau Verlag, 2011. 406 p.

Історична спадщина Бродів: інформаційний сайт.
URL: www.brodyhistory.org.ua.

БРОДІВСЬКИЙ ЗАМОК

Пам'ятка архітектури
національного значення

Охоронний номер: № 401/1

Тип об'єкта: Ансамблі

Вид об'єкта: Об'єкт архітектури

Попередня назва: Бродівський замок

Сучасна адреса: 80600, Львівська обл., м. Броди, вул. Замкова, 1

Геолокація: 50.085974, 25.137341

Авторство: Гійом Левассер де Боплан (інженер), Андреа дель Аква (архітектор)

Датування об'єкта: XVII-XVIII ст.

Стан пам'ятки: Незадовільний стан

МАТЕРІАЛИ І ТЕХНІКА ВИКОНАННЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІКИ ВИКОНАННЯ

У плані замок-цитадель становив собою регулярний п'ятикутник. Його укруплення склалися з п'яти бастіонів і куртин, що мали цегляні та кам'яні ескарпи (облицювання). Із середини дитинця до валів прилягали каземати. Усі вони мали 75 дверних та віконних прорізів. Каземати, розміром 6х6 м, були перекриті хрестовими склепіннями. З боку подвір'я їх фасади утворювали площину, розділену арковими нішами й спареними пілястрами. Усі архітектурні деталі (карнизи, портали) були виконані з білого каменю. Приміщення казематів розташовувались анфіладами. Куртини з'єднувалися між собою шестикутними в плані приміщеннями. Ззовні цих куткових казематів були прибудовані апарелі, по яких витягували гармати на вали. З боку дитинця на краю казематів розміщувалась балюстрада, яка запобігала випадковому падінню людей на дитинець.

Муровані з каменю й цегли каземати в минулому були захищені земляним валом, облицьованим тесаним каменем. Із замкового комплексу донині збереглися 3 із 5 куртин із казематами, каземати одного куткового бастіону й палац. Земляний вал зберігся частково – біля північної куртини замку.

Палац збудований із цегли, прямокутний у плані. Його головний фасад фланкований ризалітами. Стіни на всю висоту оформлені пілястрами композитивного ордеру. Бази та капітелі барокового малюнка виконані в камені. Центр головного фасаду підкреслений балконом. Частий ритм пілястр надає споруді урочистий та парадний характер. Будівля вважається пам'ятником барокової архітектури.

ІСТОРІЯ ОБ'ЄКТА

Бродівський замок зведений у 30-х роках XVII ст. у формі правильного п'ятикутника, який гармонійно завершував оборонну систему ідеального міста-фортеці. Замок військового архітектора Андреа дель Акви та інженера Гійома Левассера де Боплана було одним із найміцніших і найкрасивіших творінь Речі Посполитої. За володіння Потоцьких фортеця перетворилася на магнатську резиденцію, а збудований у сер. XVIII ст. палац став місцем збереження унікальних мистецьких збірок та родинної бібліотеки. Після руйнування 1812 року замок утратив свою оборонну функцію, але й далі відіграв важливу роль в історії краю. Воєнні лихоліття XX ст. не оминули Бродівської фортеці, яка після Другої світової війни стала закритим військовим об'єктом. Від 1993-го замкові каземати не використовуються й руйнуються, у палаці, який теж перебуває в незадовільному стані, розміщені освітні, культурні та громадські установи.

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА ЦІННІСТЬ ПАМ'ЯТКИ

Замок належить до найстаріших зі збережених будівель у місті, і попри стан є унікальною пам'яткою мілітарної архітектури XVII ст., пов'язаною з ім'ям французького інженера Гійома Ле Вассера де Боплана. Чимало подій, пов'язаних із замком у Бродах, мають важливе значення для історії, для дослідження воєнних дій, які відбувались на теренах Речі Посполитої та Австрійської імперії середини XVII – поч. XIX ст.

ЯК ОБ'ЄКТ ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ СЬОГОДНІ

У приміщенні палацу Потоцьких (потребує реставрації) на території замку містяться низка установ: Бродівський ЛЦДН Дубенської філії ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»; Бродівський районний центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю, районний архів, бухгалтерія місцевого ринку та виставкові зали Бродівського історико-краєзнавчого музею. Останнім часом почастишали ініціативи щодо задіяння пам'ятки та її території для культурно-розважальних заходів (Дня молоді, Дня міста, фестивалів).

Замкові каземати не використовуються і руйнуються під впливом природних умов.

ЯК ВІДВІДАТИ

На територію пам'ятки – вхід вільний.
До аварійних казематів – вхід закритий (заставлений дерев'яними щитами).
У приміщенні палацу працюють різноманітні установи (інтер'єри не збережені).

Виставкові зали можна відвідати під час виставок чи за попередньою домовленістю з адміністрацією музею (в правому крилі палацу). Експонуються: тематичні виставки; містяться макет Бродівського замку станом на кінець XVIII ст.

ПРОЄКТИ ТА ІНІЦІАТИВИ, СПРЯМОВАНІ НА АКТУАЛІЗАЦІЮ ОБ'ЄКТА

Проект «Громада та полікультурна спадщина Бродів: потенціал, взаємодія, перспектива» (у межах Програми «CHOICE: культурна спадщина і сучасність», за

підтримки Асоціації агенцій місцевої демократії ALDA (Франція) та за фінансування ЄС (2016–2017), частково спрямований на замок).

Проект національної співпраці «Чим живуть замки» (Броди – Старокостянтинів. У межах Програми Британської Ради Culture Bridges, за фінансування ЄС (2018).

ПОВ'ЯЗАНІ ОБ'ЄКТИ ТА/АБО НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА

Зображений на гербі Бродів, символ міста. Елемент «ідеального міста-фортеці» в контексті дослідження давніх Бродів (XVII-XVIII ст.).

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

Twierdza Brodzka // Przyjatel domowy. Leszno. 1852. № 2. S. 10–12.

Броди і Брідщина: Історично-мемуарний збірник / ред. Б. Зробок. Броди: Місіонер 1998. Кн. 2. 690 с.

Броди і Брідщина: історично-мемуарний збірник / ред. Я. Чумак. Торонто: Літопис УПА, 1988. 671 с.

Жариков Н., Артеменко И. и др. Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР: Иллюстрированный справочник-каталог. Киев: Будівельник, 1985. Т. 3. 339 с.

Історична спадщина Бродів: Замковий палац. URL: <https://www.brodyhistory.org.ua/istorychnyy-spadok/pamyatky-arhitektury/zamkovyy-palats/>

Історична спадщина Бродів: Замок. URL: <https://www.brodyhistory.org.ua/istorychnyy-spadok/pamyatky-arhitektury/zamok/>

Книги про Брідщину. URL: <https://www.facebook.com/Книги-про-Брідщину-1494377554225510/>

Корчак А. До проблеми історії будівництва бродівських фортифікацій // Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею. Рівне: Волинські обереги. 2005. Вип. 3. С. 50–54.

Корчак А. Оборонні фортифікації міста Броди // Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею. Рівне: Видавець Олег Зень, 2008. Вип. 6. С. 48–54.

Корчак А., Стрільчук В. Бродівський замок: буклет. Броди. 2007.

Онищук Я. Фортеця в Бродах. Сторінки історії бродівських оборонних укріплень // Голос відродження. 1992. № 7 (243) 5 вересня. С. 2.

Ричков П. Західноукраїнські міста-фортеці XVI-XVIII століть // Пам'ятки України. 1990. № 2. С. 20–22.

Созанський І. З минувшини міста Бродів. Львів: НТШ, 1911. 69 с.

Ульянов В. Іконографічні джерела до будівельної історії Бродівської фортеці // Бродівщина — край на межі Галичини й Волині: мат. III краєзнавчої конф., присв. 925-тій річниці першої писемної згадки про Броди та 425-тій річниці надання Бродам Магдебурзького права (3 квітня 2009 р.). Броди: Бродівський історико-краєзнавчий музей, 2009. Вип. 2. С. 74–79.

reherit.org.ua
[Facebook – REHERIT](https://www.facebook.com/REHERIT)

Цей матеріал створений за фінансової підтримки Європейського Союзу. Його наповнення є винятковою відповідальністю проекту REHERIT і не обов'язково відображає погляди ЄС.